

RELAȚIILE LUI MIHAI VITEAZUL CU TÂRGUL MUREȘ

DORIN IOAN RUS

Politica lui Mihai Viteazul față de secui

Dintre cele trei națiuni privilegiate din Ardeal, națiunea secuiască era singura care se bucura de încrederea deplină a lui Mihai Viteazul. Episcopul Napragy o înfățișează ca pe o seminție scitică, dură și aspră, care pe vremuri era alcătuită numai din oameni liberi ce se îndeletniceau cu păcurăritul. Din cauza deselor răzvrătiri contra domniei, fuseseră despoiați de vechile libertăți, reduși la o perpetuă rusticitate și aserviți principelui și nemeșilor. În perioadele în care se mai bucurau de vechile libertăți, erau doar obligați la prestarea serviciului militar. La căsătoria principelui și la botezul copiilor acestora erau obligați să plătească câte un taler de poartă și să dea câte un bou¹.

Relațiile dintre secui și familia Báthory erau tensionate deoarece aceștia le anulară drepturile și libertățile acordate de Matei Corvin². Acesta este motivul trecerii secuilor de partea lui Mihai Viteazul și a atitudinii lor opuse Báthoreștilor în toată această perioadă, contribuind la alungarea lor din Transilvania. Poziția lor fidelă față de Mihai este răsplătită de voievodul român imediat după intrarea în Alba Iulia, prin confirmarea vechilor libertăți și privilegii.

La 3 noiembrie 1599 Mihai Viteazul confirmă secuilor din Târgu-Secuiesc vechile lor drepturi, motivând aceasta prin faptul că secuii au servit cu loialitate în războiul contra lui Báthory și că în trecut au apărat cu credință granițele Transilvaniei contra tătarilor și turcilor. *“De aceea noi, din mandatul Sfintei Majestați Regale, ținem să le redăm vechea libertate de care se bucurau în timpul vechilor regi ai Ungariei și ai principilor Transilvaniei și îndeosebi sub regele Matei, dar răpitate lor de principii Báthorești”*³.

¹ Hurmuzaki, IV, 1, nr. CCXXXVI, p. 283-284

² I. I. Nistor, *Domnia lui Mihai Viteazul în Transilvania 1 noiembrie 1599-19 august 1601* în *Analele Academiei Române, Memoriile secțiunii Istorice*, seria III, tomul XXVIII, mem. 10, 1946, p. 55; Szamosközy *Istoria Transilvaniei (1598-1599, 1603)* în *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol 2, București 1983, p.170

³ A. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului și Țării Românești*, vol V, nr 184, p. 268-270

La 28 noiembrie 1599 le întăresc din nou libertățile secuilor, care “*ani de-a rândul au tras sabia, nu fără noroc, pentru binele obștinii creștinești contra dușmanilor și pentru izbăvirea popoarelor creștine. Ne-am bucurat foarte mult, văzând și alte neamuri războinice, cum este neamul secuilor din Transilvania aderând la această luptă, neamul care și-a dobândit întotdeauna mari merite războinice, și chiar în timpul din urmă; așa fiind, găsim de bine să redăm secuilor vechile lor libertăți pe care le pierduseră de curând din cauza rebeliunilor, libertate de care ei se bucurau în timpul regelui Matei*”⁴. Mai rămânea obligația participării la campaniile militare, la dijme în bani și produse date la nașterea copiilor din familia princiară și dijma înfierării bouului⁵.

Un nou decret domnesc, emis la 7 martie 1600 din Brașov, confirma locuitorilor din scaunele secuiești Ciuc, Gurghiu și Cason “*drepturile și slobozenile date, miluite și îngăduite de regele Matei, părinților și strămoșilor lor*”⁶.

Prin același document, domnul român stabilea raporturile dintre secui și nemeși ce se găseau în scaunele secuiești: “*Dat fiind că secuilor li se întâmplă să aibă nesfârșite reclamațiuni și certuri cu nemeșii care trăiesc în mijlocul lor, certuri pentru moștenire și averi mișcătoare, am socotit că, pentru a face pace între ei, se impune să săvârșim și să stabilim ca nemeșii să rămână în posesia tuturor moșiilor pe care le-au stăpânit strămoșii lor pe temeiuri bune și drepte, posesii date, dăruite și confirmate lor din vechime de regele Matei, încă înaintea neînțelegerilor și gâlcevilor de sub regele Ioan, dar, și pe aceea pe care ei și părinții lor le-au dobândit după aceea prin schimb s-au le-au câștigat și le-au păstrat în orice alt chip; pe toate acestea nemeșii și urmașii lor să continue a le păstra și stăpâni pe veci. [...] Nemeșii însă nu pot păstra și stăpâni moșiile pe care le-au cuprind cu samavolnicie de la supușii lor s-au le-au înstrăinat de la vreo cetate sau de la vreo biserică, aceste posesiuni să fie restituite vechilor lor proprietari legali. [...] Oamenii care s-au așezat pe pământurile nemeșilor, la Sf. Gheorghe să fie slobozi să plece sau să rămână. Iar cei ce după Sf. Gheorghe nu s-au dus de la nemeșii pomeniți pe alte moșii sau în alte scaune, rămân ca adevărați iobagi, iar în locul lor plecați, nemeșii pot așeza acolo alți oameni. Zălogirile de moșii rămân în vigoare până la sorocul răscumpărării. Instalațiile de pe moșii ca mori, eleștee etc, rămân în stăpânirea nemeșilor. Instalațiile ridicate pe pământ străin cu sudoarea iobagilor, acelea rămân secuilor în schimbul plății pietrelor și a sculelor de fier*”⁷.

Deja la 7 ianuarie 1600, se zvonea la Graz că împăratul Rudolf intenționa investirea lui Mihai cu titlul de Guvernator al Transilvaniei⁸; această recunoaștere venea totuși abia în septembrie, fiind anulată apoi de înfrângerea de la Mirăslău⁹.

⁴ I. Lupaș *Documente istorice transilvane*, Cluj, 1940, I, nr 3, p. 3-4

⁵ I. I. Nistor, *st cit, loc cit*, p. 56

⁶ *Ibidem*, p. 56-57. Ioan Ranca, *Patru documente sighișorene emise de Mihai Viteazul*, în *Revista Arhivelor*, nr 48, 1971, p. 103

⁷ A. Veress, *op cit*, vol VI, nr 51, p. 46-48

⁸ “*Per buoni avisi di Vienna si hà medesimo che per comporre le cose di Transilvania, il Valacco debba esser dichiarato dalla Maestà dell’ Imperatore governatore di quella provincia...*” (în *Hurmuzachi XII*, doc nr CMXLVI, p. 590)

⁹ M. Neagoe, *Mihai Viteazul*, Craiova, 1976, p. 203

Față de orașul Târgu-Mureș, care era capitala secuimii, Mihai Viteazul a manifestat o deosebită sollicitudine imediat după intrarea lui în Transilvania în 1599, când toate scaunele secuiești s-au solidarizat cu el, cu excepția celor ale Arieșului și Mureșului, care în urma contactului direct cu nobilimea maghiară au fost nevoiți să lupte în rândurile armatei lui Andrei Báthory. De la această raliere la oastea lui Báthory s-a abținut doar orașul Târgu Mureș, care nu a luat parte la bătălia de la Șelimbăr, rămânând într-o atitudine de neutralitate. Această atitudine a fost apreciată de voievodul muntean, care, după intrarea în Alba Iulia, sublinia în actul din 3 noiembrie 1599 credința deosebită a populației orașului Târgu Mureș și-i ordona în același timp lui Moise Szekely, comandantul pedestrimii secuiești, să-i aperse pe orașeni și avutul lor cu concursul nobilimii și armatei din oraș “în contra oricăror tulburători, devastatori, jefuitori și acaparatori”¹⁰. Contravenienților, voievodul le pune în vedere cele mai drastice sancțiuni. Această protecție a făcut ca mulți dintre fruntașii nobilimii maghiare să se refugieze la Târgu-Mureș, pentru a se feri de jafurile armatelor de mercenari¹¹.

Pentru a scuti populația, dar mai ales nobilimea refugiată aici de orice surpriză neplăcută, la 24 noiembrie 1599 Mihai Viteazul ordonă, tot din Alba Iulia, tuturor soldaților săi cazaci, sârbi, unguri și români ardeleni, moldoveni și munteni, ca nimenea să nu cuteze să se așeze în oraș sau să tulbure populația adăpostită aici¹².

Deoarece în același timp s-au așezat în oraș numeroase persoane care nu posedau rangul de nobili, la 27 noiembrie 1599 voievodul român ordonă “ca toți refugiații, care se pretind a fi nobili, să-și dovedească cu acte această calitate, pentru a da posibilitatea consiliului de a exclude din oraș pe cei intruși pe nedrept”¹³.

Ținând seama de situația economică precară a orașului de pe Mureș, Mihai Viteazul nu-i cere acestuia decât în două rânduri achitarea soldei către soldații săi, în contul impozitului ce avea să-l plătească: la 13 iulie 1600, 3 florini, solda lui Ioan Tamásfalvi, căpitanul scaunului Mureșului, și la 12 august 1600, 150 de florini, solda pe trei luni a lui Albert Maróczy, căpitanul scaunului Arieșului¹⁴.

¹⁰ N. Sulică, *Relațiile lui Mihai Viteazul cu orașul Târgu-Mureș* (Fragment din comunicarea făcută sub titlul: *Orașul Târgu-Mureș în epoca domniei lui Mihai Viteazul cu prilejul congresului profesorilor de geografie ținut la Târgu Mureș, în zilele de 19-20 mai 1939*), în revista *Șoimii*, nr.9-10, mai-iunie 1929, p. 61; N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968, p.282-283; Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș. Fond *Primăria municipiului Târgu Mureș, Acta politica*, nr 75 A/1599

¹¹ N. Sulică, *st cit, loc cit*, p. 62

¹² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș, Fond *Primăria municipiului Târgu Mureș, Acta politica*, nr 75 /1599

¹³ N. Sulică, *st cit*, p. 62. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș. Fond *Primăria municipiului Târgu Mureș, Acta politica*, nr 74/1599

¹⁴ În original, în slavo-română: *Bârcan visti(i)ar. Dal sām laf(a) lu Maroși za 3. mes(e)și ot Murăș Varșărhăiu la(eri) 150*. (trad: *Dat-am leafa lui Maroși pe 3 luni, din Murăș Vașărhăiu, taleri 150*). Vezi: I. Bogdan, *Patru documente dela Mihai Viteazul, în Prinsoa lui D.A. Sturza*, București, 1903, p. 161, 163, 166; N. Iorga, *Petru Șchiopol și Mihai Viteazul*, 1899, apendice II

În această perioadă, Mihai Viteazul a încercat să rezolve și unele conflicte ivite între cetățeni și autorități, așa cum demonstrează două documente existente în Arhiva Orașului Târgu-Mureș¹⁵. Astfel, la 15 ianuarie 1600 voievodul delegă o comisie care să ancheteze acordul intervenit între Consiliul Orășenesc și câțiva secui din comunele Cornățel și Sâncrai, care vânduseră Orașului dreptul de vamă peste Mureș aparținuse reclamanților Gh. Lazar, Ștefan Vásárhely și Susana Várady; în consecință, orașul este oprit de a mai încasa taxa de vamă pentru trecerea peste râul Mureș. Al doilea document, datat 8 mai 1600, se referă la același caz, dând câștig de cauză primăriei din Târgu Mureș, care a dovedit cumpărarea vadului peste Mureș de la comuna Cornățel, cu 28 florini; aceasta se obliga să construiască un pod peste Mureș în locul vadului, iar locuitorii comunei erau scutiți de vamă la trecerea acestuia. Cererea celor trei nemeși mai sus pomeniți a fost respinsă.

Faptul că în unele cazuri Mihai Viteazul a luat apărarea particularilor față de pretențiile consiliului orășenesc, sau a ocrotit nobilii de intransigența orășenilor, a dus la o răcire a relațiilor dintre voievod și Oraș, situație ce a culminat cu trecerea trupelor acestuia din urmă de partea adversarilor în bătălia de la Mirăslău.

În fruntea nobililor răsculați s-a pus Ștefan Csáky, cel mai influent maghiar de la curtea lui Mihai Viteazul, numit Generalissim al armatelor voievodului după dezertarea lui Moise Secuiul¹⁶. Mai târziu, a fost investit în Transilvania cu dreptul de a confisca toate averile lui Mihai, ale familiei și boierilor lui¹⁷. Referitor la caracterul acestor nobili maghiari, Mihai Viteazul a spus mai târziu că trei lucruri nu-i plac la nobilii unguri: arivismul prea mare, consumul excesiv de vin și invidia¹⁸.

În lupta de la Mirăslău din 18 septembrie 1600, secuii, cu excepția celor din scaunele Mureș și Arieș care au avut dintru început o atitudine șovăitoare¹⁹, s-au grupat în jurul lui Mihai Viteazul. Din scaunul Mureșului, doar cavaleria s-a solidarizat cu răsculații²⁰, pedestrirea rămânând fidelă voievodului român²¹, chiar dacă n-a luat parte la bătălie²².

Ca urmare a agitației făcute de Tamásfalvy în oraș, și a zvonurilor care circulau, conform cărora Mihai intenționează distrugerea Târgu-Mureșului și a populației

¹⁵ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Mureș. Fond *Primăria municipiului Târgu Mureș, Acta politică*, nr 80 B și 80 C

¹⁶ Szádeczky, *Erdély és Mihály vajda*, 1893 p. 183, apud N. Sulică, *st cit, loc cit*, p. 64; N. Iorga, *Istoria Românilor*, vol V, București, 1998, p. 338-340 și 365-369

¹⁷ M. Neagoe, *op cit*, p. 209

¹⁸ I. Crăciun, *Cronicarul Szamosközy și însemnările lui privitoare la români(1566-1608)*, IV, p. 113

¹⁹ *Hurmuzaki IV*, I, București, 1882, p. 134

²⁰ Grație lui Tomásfalvi, căpitanul scaunului, care a plecat din Turda cu 400 de călăreți (vezi Szádeczky, *Erdély és Mihály Vajda*, p. 187)

²¹ Cronica lui Enyedi Pál, în Mikó, *Erdély Történelmi Adatok*, Cluj, 1855, I, p. 181

²² N. Sulică, *st cit, loc cit*, p. 65-66. Aceștia au atacat totuși pe drum o ceată de 150 de cazaci care se retrăseseră din luptă și intenționau să plece în Polonia, capetele câtorva dintre aceștia fiind duse ca trofee la Târgu Mureș

ungurești din orașele secuiești, orașenii au trecut de partea nobilimii rebele, trimițând în tabăra acestora 100 de călăreți sub conducerea lui Nagy Szabó János și 200 de pedestrași sub conducerea lui Nagy Tamás²³.

După înfrângerea de la Mirăslău urmează tratativele de pace, în cadrul cărora Mihai Viteazul pune problema menținerii libertății secuilor precum și unor locuri de adăpost la castelele de la Gurghiu, Brâncovenești și Făgăraș. Cererea nu a fost acceptată, învingătorii cerând, printre altele, ca voievodul român să concedieze armata secuiască²⁴.

Adunată în dietă la Leț, între 25 octombrie și 4 noiembrie 1600, nobilimea maghiară decretează printre altele, referitor la secui: anularea drepturilor și libertăților acestora și transformarea lor în iobagi; ridicarea de către secui a două cetăți, pe care le dăruiseră anterior, în secuime (Chinari și Odorhei); predarea armelor primite de la Mihai Viteazul, precum și anularea dreptului pentru români și secui de a mai purta arme; interdicția de a mai sluji în Moldova și Valahia fără acordul principelui²⁵.

Prin documentul emis la Viena în 19 ianuarie 1601 voievodul român laudă meritele secuilor pe câmpurile de luptă, printr-un memoriu către arhiducele Mattias referitor la actele de trădare ale ardelenilor și meritele secuilor²⁶.

Drept garanție pentru renunțarea lui Mihai la tronul Transilvaniei, Basta cerea lăsarea familiei (soția, fiul Pătrașcu, fiica Florica și mama sa) precum și comorile²⁷.

La 19 iulie 1601 Mihai Vodă le cere secuilor printr-o scrisoare să participe la campaniile lui militare: *“Iată că de multe ori v-am cercetat pe Dumneavoastră, atât prin scrisoarea noastră, cât și prin oamenii noștri, dar nu știu dacă v-au dat scrisorile noastre au dacă au ajuns oamenii noștri la Dumneavoastră, căci până acum nu putem fi siguri de nimic. De aceea Dumneavoastră adunați-i îndată și, dacă puteți vedea un chip, să vină o parte din oastea Dumneavoastră la noi, afară; unde însă va fi de temut trimitem înaintea Dumneavoastră 5000 sau 6000 de oameni. Unde însă n-ar fi cu puțință ieșirea acuma, Dumneavoastră totuși, strângându-vă laolaltă, așezați-vă într-un loc tare, până când vom putea fi noi aproape de Dumneavoastră. Drumurile însă să le tai într-atâta, încât pe acolo, nu numai un om, dar nici pasăre să nu poată trece. Ați putut auzi Dumneavoastră cu ce rușine s-a*

²³ Cronica lui Nagy Szabó Ferencz, în Mikó, *Erdély Történelmi Adatok*, Cluj, 1855, I, p. 55-56. Acest cronicar este ferm convins că Mihai Viteazul ar fi dorit distrugerea unghurimii, afirmând că *“dacă Basta s-ar fi atașat voievodului, cauza noastră ar fi fost pierdută și am fi pierit tot neamul nostru”*.

²⁴ N. Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, p. 371-372

²⁵ *Erdely országyyűlési Emlékek*, IV, 1878, p. 551

²⁶ *“...accedit simul etiam, Sacratissima Maiestas, humili meae petitioni. Siculi, gens valida bello, quae, cum opus est, viginti milia expeditissima in armis explet, et quorum maxime virtute fidelitateque conservari Transylvania potest, ob fidem et operam militarem quam Sacratissimae Maiestati, tempore defectionis transylvanicae praestiterunt, adeo passim ab ipsis Transylvanis caeduntur, ut plane nullum qui arma capere possit, permanere patiuntur”* (Documente Hurmuzaki, vol XII, București, 1903, doc nr. MDCLI, p. 1140-1141)

²⁷ *Hurmuzaki IV*, București, 1882, doc nr CXXVI, p. 140 și CXXVII, p. 141-142

întors Sigismund. Nădăjduim în Dumnezeu că va cădea în și mai mare rușine. De aceea e timpul pentru slujba Dumneavoastră și credința Dumneavoastră pentru Înălțimea Sa, care după aceasta, cu noi împreună, să fie cu toată îndurarea și să rămâneți în libertate, grăbiți-vă și în de obște luați lucrul deopotrivă. Căci după aceasta, puțin folos va avea slujba Dumneavoastră, dacă acum pentru sângele Dumneavoastră vărsat, nu vă răsculați. Dumneavoastră să trimiteți această scrisoare a noastră prin vreun om de credință, de-ai Dumneavoastră în Țara Românească, la Stoichită și la Clucerul Radu, și ei, strângând floarea ostașilor, să se adune cu Dumneavoastră. Mai avem oaste mare și tare, așa încât numai de unul Dumnezeu mă tem; afară de-aceia nu ni e frică de dușmanul de acum. Același Dumnezeu să vă binecuvânteze, și așteptăm și răspuns la acestea. De aceea se cere acum slujba Dumneavoastră, ca și nouă să nu ni se țină de rău la Înălțimea Sa Împăratul. Noi am dat de știre la acel Împărat despre credința Dumneavoastră. De aceea nu ne îndoim, că întrua ceea, atât Înălțimea Sa, cât și țara, pierde. Ce ați lucrat pentru noi e meritul Dumneavoastră. Nici aceea să gândiți că v-am oprit să nu omorâți nemeșimea. Vă lăsăm voie fără alegere; omorâți-i cu foc, cu arme, păgubiți-i și ștergeți sângele vostru nevinovat prin vărsarea sângelui lor și prin moartea lor²⁸.

După bătălia de la Guruslău (3 august 1601), temerile burghezilor din Târgu-Mureș referitoare la o război a lui Mihai Viteazul au luat proporții. Cronicarul local Nagy Szabó Ferencz spune că motivul conflictului intervenit între Mihai și Basta după victoria de la Guruslău ar fi fost faptul că generalul ar fi dezaprobat devastările și jafurile săvârșite de mercenarii voievodului. Un alt motiv ar fi fost, după părerea aceluiași, atitudinea dușmănoasă a soldaților români față de soldații lui Basta, precum și noua proclamație a lui Mihai către secui, prin care le promitea garantarea vechilor libertăți. *“Ca urmare, spune cronicarul din Târgu Mureș, Basta își dă seama că dacă Mihai va mai trăi se va întâmpla ceva, dar nu bine”²⁹.*

Vestea uciderii lui Mihai Viteazul la Turda făcu pe mulți locuitori ai Târgu-Mureșului să răsufle ușurați, dar bucuria lor a fost de scurtă durată, deoarece au urmat cumplitele devastări săvârșite de mercenarii lui Basta. Acestea i-au determinat pe conducătorii orașului să inițieze construirea unui nou sistem de fortificații, după modelul Brașovului³⁰.

²⁸ *Documente Hurmuzaki*, XII, doc nr MDCCLXXI, p. 1205-1206, Maitin, 19 iul. 1601

²⁹ *Cronica lui Nagy Szabó Ferencz*, în Mikó, *Erdély Történelmi Adatok*, Cluj, 1855, p. 60-61

³⁰ N. Sulică, *st cit, loc cit*, p. 68